

Slægtsforskning

Slægtsforskning

er et vidtfavnende begreb, som dækker alle sider af familiens historie. Fra udforskning af forfædrene, anerne, så langt tilbage som muligt, til eftersporing af de enkelte grene af efterkommerne.

Slægtsforskning er ikke længere blot for nogle enkelte "gamle" familier, men for alle.

Enhver familie har en historie, der fortjener at blive fortalt, ligesom hvert eneste menneske har sin egen livshistorie. Derfor er slægtsforskning så vedkommende i vor tid.

Det gælder om at klarlægge slægtens medlemmers liv og skæbne, ikke kun at samle navne og årstal.

*Hans H. Worsøe
fhv. landsarkivar*

Kom godt i gang

For begynderen er det vigtigt med en vejledning, der følger arbejdet fra starten gennem de vanskeligheder, man møder undervejs. Hent fx hjælp i denne:

Jensen, Charlotte S. H.: På sporet af slægten - arbejdsbog til slægtsforskning. 2002. 96 s.

Den er en systematisk gennemgang af arbejdet, der starter med indsamling af traditionsstof hos familien, går videre til papirer i familiens egne gemmer og derfra til besøg på arkiverne for at benytte kirkebøger og folketællinger samt en række andre kilder. Den er letlæst og velillustreret og kan anvendes som første studiebog. Den findes også på www.paasporetafslægten.dk, hvor man også kan se det tv-program, der ligger til grund for den.

Det er også muligt at få begyndervejledning direkte fra nettet, fx: www.historie-online.dk (vælg temaet "Historie som bobby") eller www.genealogi.dk (vælg i menuen "Slægtsforskning" \ "Kom i gang")

Hvis man gerne vil se slægtsforskning under en bredere synsvinkel kan flg. anbefales:

Prange, Knud: Mit navn er Jensen. 1989. 36 s.

Det er en almen introduktion om slægtsforskningens perspektiver, og den fremhæver, at alle kan dyrke slægts-historie, også selvom man hedder Jensen. Den er meget letlæst, og hvis man ikke rigtig ved, om man vil gå i gang, er den en god appetitvækker.

Kaarsted, Tage: Godt klarat, Sofie - 12 historiske fortællinger. 1993. 144 s.

Denne er et eksempel på hvor meget, man kan få at vide om almindelige mennesker, som fx forfatterens tipoldemor, Sofie. Måske kan man selv finde historier i sin slægt, men bliv ikke skuffet, hvis ikke alle familietraditionerne stemmer.

Der findes to specialvejledninger om it og slægtsforskning:

Lauridsen, Ove: Slægtsforskning på pc. 2002. 118 s.

Klug, Ulrich Alster: Slægtsforskning på internet. 2004. 119 s.

Verdens største genealogiske database er Mormonkirkens, www.familysearch.org. Her har mange fundet henvisninger til andres arbejder om deres slægt eller fået kontakt med slægtninge i udlandet.

Howdan kommer jeg videre?

Hvis man ønsker at gå i dybden, er der de mere omfattende vejledninger:

Worsøe, Hans H: Politikens håndbog i slægtshistorie. 2005. 266 s.

Den røde tråd i bogen er indsamling af oplysninger om en fynsk bondefamilie, og bogen viser, hvorledes det slægtshistoriske arbejde skrider frem til mere specielle kildegrupper som skifte- og fæsteprotokoller samt ejendoms historie og militærpapirer. Bogen er illustreret med gengivelse af kilder, museumsgenstande, portrætter m.v.

Find din slægt - og gør den levende.
Håndbog i slægtshistorie. Af Jytte Skaaning og Bente Klercke Rasmussen. 2006. 392 s.

Den er ikke illustreret, men dækker et bredere udvalg af kildemateriale. Den følger forfædrene fra vugge til grav, på arbejdet, i hus og hjem og efter døden. Der vejledes både i at finde arkivalierne, i litteratursøgning, og i hvordan man gør forfædrene levende. 2. udgave har et kapitel om internettet, og litteraturlisten er væsentligt udvidet. Denne er den mest omfattende, men det er en lidt tungere bog. Selv garvede forskere kan finde nyt.

Foruden disse findes flere vejledninger skrevet før den digitale teknik revolutionerede slægtshistorisk arbejde. Det gælder også klassikeren:

Fabritius, Albert: Håndbog i Slægtsforskning. 1993. 278 s.

Den udkom 1943 og er senest revideret i 1963. Den var længe ene på markedet og er stadig den bedste og mest fyldige vejledning, når det gælder de teoretiske spørgsmål. Kildematerialet er ordnet efter dets arkivmæssige herkomst (proveniens dvs. de embeder, hvor papirerne er blevet til), og den er derfor ikke let for begyndere.

Ældre, mindre bøger er:

Scharling, Suno: Min slægt – hvordan – hvornår - hvorfor? 1989. 105 s.

Her er afsnittet om kildekritik stadig aktuelt.

Worsøe, Hans H.: Slægtshistorie - en vejledning. 1982. 106 s.

Nyere, og derfor mere up-to-date er:

Markvad, Jørgen: Slægtsforskerens hvem – hvad - hvor. 2006. 128 s.

Første del er en gennemgang af systematik og kilder, sidste del et alfabetisk leksikon.

Green, Jørgen: Slægtsforskerens ABC - en håndbog for alle, som beskæftiger sig med slægtsforskning. 2005. 328 s.

Bogen er et alfabetisk leksikon, hvis meget fyldige udvalg af opslagsord både dækker slægtshistorie og kulturhistorie samt lokal- og administrationshistorie.

Især for børn

Jensen, Charlotte S.H.:
Mig og mine. 2001. 48 s.

Under overskriften "Bliv detektiv i din egen slægt og find dine FORFÆDRE!" opfordres børn til at gå på jagt i gamle breve, karakterbøger og festsange samt til at få bedsteforældrene til at fortælle om "Gamle Dage".

Særlige geografiske forhold

Da meget er anderledes i Sønderjylland på grund af tidligere tiders særlige administrative forhold i hertugdømmet Slesvig og tiden under Preussen findes der en særlig vejledning:

Worsøe, Hans H.: Slægtshistorie i Sønderjylland – en vejledning. 1999. 166 s.

Indeholder også oplysninger om forholdene syd for grænsen.

For København gælder mange specielle forhold. Se herom i Stadsarkivet: www.ksa.kk.dk

Indvandring fra Sverige og svenske arkivforhold er behandlet i:

Over Øresund/Über Öresund.
1993. 55+73 s.

Se også:
www.landsarkivetkbh.dk/oresund/index

Bibliografier

Der er ingen samlet bibliografi, men søg i www.bibliotek.dk, som indeholder alle danske bibliotekers bogbestand. Se også:

Frederiksberg Kommunes Bibliotekers
Fortegnelse over genealogisk samling.
1944. Med tillæg til 1951.

Worsøe, Hans H.: Fortegnelse over slægtslitteratur 1948-1972. 1974, 74 + 6 s.

Gissel, Dorthe: Fortegnelse over dansk slægtslitteratur 1973-1979. 54 s.

Musaeus, Ingvar: Litteraturfortegnelse 1980-85. Litteratur for slægtshistorisk interesserede. 1996. 119 s.

Bach, Michael: Danske slægtsbøger 1986-2001. 2002. 48 s.

Fra 2002 benyttes oversigten i Hvem Forsker Hvad. Desuden findes

Kudsk, Peter: 1760 slægtsbøger udgivet af kommercielle slægtsforskningsbureauer i Danmark efter 2. Verdenskrig. 2000. 163 + 4 s.

Den er ordnet topografisk og omfatter hovedsageligt slægter med sen-navne, som ikke er med i de øvrige bibliografier.

Slægtsforskere hjælper gerne hinanden

Det er en god ide at søge kontakt med andre slægtsforskere. Der findes slægtshistoriske foreninger over hele landet, og her samles man om foredrag og udveksling af oplysninger. De er sluttet sammen i Sammenslutningen af Slægtshistoriske Foreninger, SSE, der udgiver tidsskriftet Slægten, med fortegnelse over foreningerne og deres møder. Se www.ssf.dk

To andre landsdækkende organisationer er:

- Samfundet for dansk genealogi og Personhistorie, der siden 1880 har udgivet Personhistorisk Tidsskrift. Indeholder artikler, vejledninger og kildeudgaver. Se www.genealogi.dk

- DIS-Danmark, Data i Slægtsforskning i Danmark, udgiver Slægt & Data for at udbrede kendskab til informationsteknologien som værktøj for slægts- og lokalhistorikeren.

Se www.dis-danmark.dk med bl.a. vurdering af forskellige slægtsforskningsprogrammer og en "DIS-wiki" (*leksikon skrevet af menigmand*). De tre foreninger udgiver sammen Hvem Forsker Hvad: et kontaktblad, som også indeholder fortegnelser over ny litteratur.

Praktiske hjælpemidler

Man kommer ikke langt uden at arbejde med de offentlige myndigheders papirer (arkivalier). Problemer med datoangivelser og skrift klares med:

Bauer, R.W.: Calender for Aarene 601 til 2200 efter Christi Fødsel. 1993. 170 s.

Simon, Georg: Gotisk skrift. Læsning af slægts- og lokalhistoriske kilder. 1992. 175 s.

Om begge emner findes også hjælp på internettet via links fra de tre landsdækkende foreningers hjemmesider.

Hvordan finder jeg de rigtige arkivalier

Der findes både i trykt form og på nettet oversigter over arkivalierne på Statens Arkiver: Rigsarkivet i København og landsarkiverne i København, Odense, Viborg og Aabenraa.

Hjemmesiden www.sa.dk har links til de enkelte arkiver med ajourførte fortegnelser samt under menupunktet DAISY (Dansk Arkivinformationssystem) fortegnelser ordnet efter de enkelte embeder.

Her er de trykte oversigter, "guider":

Rigsarkivet og hjælpemidlerne til dets benyttelse. Bd. I-IV i ni bind. 1983-91.

Landsarkivet for Sjælland, Lolland-Falster og Bornholm, ved Harald Jørgensen, 1977.

Landsarkivet for Fyn, ved Anne Riising, 1970.

Landsarkivet for Nørrejylland, bd. 1-2, ved Hans H Worsøe og Poul Rasmussen, 1980-81.

Landsarkivet for Sønderjylland, ved Birgit Vestergaard Fultrup, Gerret Liebing Schlaber og Hans Schultz Hansen, 2002.

Arkivernes informationsserie er brugervejledninger om arkivgrupper, der er vigtige for slægtsforskerne:

Ørberg, Paul G.: Hvad præsten skrev – i kirkebogen. Kirkebøger og deres brug. 1991. 32 s.

Andersen, Finn: Selv dødsboer fortæller. Skifteretssager og deres brug. 1991. 32 s.

Degn, Ole: Alle skrives i mandtal. Folketællinger og deres brug, 1991. 32 s.

Toft Hansen, Søren: Folkeregistre. Historie, lovgrundlag og benyttelse. 2002. 40 s.

Degn, Ole: De gamle købstæders hukommelse. Rådstuearkiver og deres brug. 1994. 38 s.

Find en fuldstændig fortegnelse over seriens 22 hæfter på www.sa.dk

Direkte adgang til originalarkivalier

På internettet er der adgang til alle danske kirkebøger ældre end 1891 og folketællingerne til 1925. Kirkebøgerne fra perioden 1892-1925 lægges på nettet 2007-08. Der kræves tilmelding og adgangskode, som fås hos www.arkivalieronline.dk

Hvis familien var i konflikt med loven

Hvis slægtens medlemmer kom i berøring med lovens håndhævere kan der være meget at finde. Se fx:

Frandsen, Niels H.: Dansegilde og mordbrand. Vejledning om retsbetjentarkiver. 1995. 198 s.

En række af de vigtigste arkivalier med oplysninger af interesse for slægtsforskeren er gengivet i:

På embeds vegne. Kilder til dansk forvaltningshistorie 1750-1920. 1998. 464 s.

De øvrige bind i serien omfatter: Tiden indtil 1750, Sønderjylland samt Nordatlanten og Troperne.

Biografiske opslagsværker og stater

Der findes mange opslagsværker, hvor man kan finde oplysninger om enkeltpersoner, fx:

Dansk biografisk leksikon. 3. udg. 1979-84. 16 bd.

Brug navneregistret i 3. udgave til alle tre udgaver og til Dansk Biografisk Haandleksikon. 2. og 3. udgave indeholder også ca. 650 slægtsoversigter med henvisninger til litteratur.

Dansk kvindebiografisk leksikon. 2000-2001. 4 bd.

Stater er fortegnelser over personer med en bestemt uddannelse eller stilling, ofte embedsmænd og lærere, men også andre grupper. Se en samlet oversigt i:

Andersen, Lykke: Bibliografi over danske stater 1913-1981. 1985. 182 s.

Et eksempel på en stat kan være:

Wiberg, S.V: Almindelig dansk præstehistorie 1870-1873.

Fire bind, som omfatter alle danske præster frem til ca. 1870. Herefter kan man finde præsterne i:

Nedergaard, Paul: Personhistoriske, sognehistoriske og statistiske bidrag til en dansk præste- og sognehistorie 1849-1949 I-X, med register over alle danske præster siden 1849 i bind X.

Hvis du har gamle billeder, hvor du gerne vil identificere personerne, er der hjælp i:

Ochsner, Bjørn: Fotografer i og fra Danmark til og med år 1920. 1986. 2 bd.

Ud over at biografere fotografierne, giver bogen også mulighed for at lokalisere og datere ældre fotografier.

Se også en større linksamling om slægtsforskning på: Bibliotekernes Netguide, www.bng.dk

Held og lykke med slægtsforskningen!